

складываются в психике человека в процессе жизни в семейном кругу и отражаются в традиционных нормах и моделях действий и поведения.

Ключевые слова: традиция, традиции семейного воспитания, социально-психологические роли-образы как отражение традиционных представлений людей о нормах и правилах семейной жизни.

TRADITIONS OF FAMILY EDUCATION AS SOCIO-CULTURAL PHENOMENON: CONTENT AND STRUCTURE OF CONCEPT

Ali Shkofa Qasim

In the article different positions on determination of concept „traditions” are examined. On the basis of analysis of scientific literature the content and structure of the category "traditions of family education" is defined. Main social and psychological roles-images that are formed in the psyche of the person in family circle and are reflected in traditional norms and models of actions and behavior.

Keywords: traditions, traditions of family education, social and cultural roles and images as reflection of traditional views of people about norms and rules of family life.

Шкофа Касім Алі - аспірантка кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна, Ірак)

Ali Shkofa Qasim – Aspirant of the Chair of Pedagogics of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Luhans'k, Ukraine, Iraq)

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи Луганського національного університету імені Тараса Шевченка О. П. Песоцька

Reviewer – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professir of Social Work of Luhans'k Taras Shevchenko National University O.P.Pesots'ka

УДК 37.037

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСКИХ ЯКОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ

Д. В. Алфімов

У статті розкривається процес створення виховного простору щодо розвитку лідерських якостей учнів у загальноосвітньому навчальному закладі.

Ключові слова: виховний простір, виховне середовище, виховна система.

Процеси відновлення, що відбуваються в країні, все частіше переконують нас у тому, що сформувати правову державу без підготовки підростаючих поколінь до життя у правовому, демократичному гуманному суспільстві без виховання самостійної, відповідальної за свої справи і вчинки людини неможливо.

В умовах відродження інтересу до виховання і розуміння його ролі для розвитку суспільства уже недостатньо говорити про необхідність центрування виховного процесу на особистості дитини, адже досягти успіхів без реальних механізмів виховання неможливо. Наукові дослідження і педагогічна практика доводять, що таким ефективним механізмом є виховний простір.

У категоріально-понятійному апараті виховання співіснують такі поняття, як виховне середовище, виховна система, виховний простір, які забезпечують умови для вирішення виховних завдань. Однак між ними існує суттєва різниця.

Вихована система – це упорядкована цілісна система компонентів, взаємодія й інтеграція яких сприяє цілеспрямованому і ефективному розвитку учнів певного закладу освіти. Поняття «виховна система» вперше було введено російським академіком Л. Новиковою у 1989 році. Її послідовниками виступили Є. Баришніков, І. Колесникова, М. Рожков, Є. Степанов та ін. Виховне середовище – це сукупність факторів, що реально склалася і функціонує в соціумі даність, а не результат конструктивної діяльності вихователів, менеджерів освітнього процесу зі створення умов для розвитку школярів. Роль творчого освітньо-виховного середовища у формуванні компетентісно орієнтованої особистості учнів розглядає у своїх дослідженнях К. Приходченко [7]. Спроби педагогізувати середовище, зробити його сприятливим для дитини робляться багатьма науковцями і педагогами-практиками. Саме вони й зумовили, на думку В. Кириченко та Г. Ковганич, появу педагогічного поняття «виховний простір».

Атрибутом інноваційного загальноосвітнього навчального закладу XXI століття стає відкритий виховний простір, спрямований на плекання дитини як суб'єкта власного життя й успіху, оволодіння нею життєвою компетентністю.

Останніми роками увага науковців-дослідників різних галузей зосереджена на проблемі розвитку. Наразі і в освітньому просторі України стало аксіомою, що метою виховання є розвиток особистості дитини, тому

багато навчальних закладів ставлять перед собою саме цей дороговказ, конкретизуючи його через увагу нових якостей особистості. Удосконалення ж чи створення механізмів, технологій, методів виховання як мета зустрічаються надзвичайно рідко, однак є не менш нагальним і важливим, бо дає відповідь на ключове питання – «Як це зробити?» Тому видається доречним звернути увагу на технологічний аспект проблеми.

Метою статті є визначення послідовних кроків створення виховного простору у вихованні лідерських якостей школярів.

Необхідність дослідження сучасних особливостей філософсько-педагогічної категорії «виховний простір» пов'язана перш за все з розумінням того, що «виховання є найважливішою функцією суспільства з часів виникнення людської цивілізації» [5, с. 16]. І разом з тим, саме виховання як форма усупільнення індивідуального та індивідуалізації суспільного є інструментом формування людини, її становлення і розвитку.

Методологічною основою дослідження виховного простору можуть слугувати філософські ідеї В. Соловйова, М. Федорова, пошуки А. Чижевського, вчення про ноосферу В. Вернадського, «сферу духу» П. Флоренського та інших. Значимість цих ідей для розгляду процесу виховання полягають у тому, що вони є основою для осмислення людського «Я» як множини взаємопереплетених духовних сфер (культурно-історичної, соціальної, емоційно-чуттєвої, інтелектуальної та ін.), які в сукупності створюють «внутрішній простір» людини.

Сьогодні рівноправно існує декілька варіантів визначення поняття «виховний простір». Виховний простір – частина потенційного виховного середовища, що освоєна вихователями та вихованцями; поле виховної діяльності, яке цілеспрямовано розвивається і перетворюється [8].

На нашу думку, *виховний простір сучасної загальноосвітньої школи* – це особлива організація життєдіяльності учня у виховних концентрах школи, що дозволяють виховати конкурентоспроможну особистість, майбутнього лідера тощо.

Основним механізмом створення виховного простору є взаємодія суб'єктів, об'єднаних однаковою розумінням концепції виховного простору, педагогічних завдань, єдиними принципами і підходами до виховання, подіями, у яких ключовим технологічним моментом є їхня спільна перетворююча діяльність.

Саме в цьому і полягає різниця між виховним простором та середовищем. Середовище у своїй основі – даність, а не наслідок конструктивної діяльності. Виховний же простір – результат олюднення, спільної діяльності. Отже, середовище треба вміти використовувати у виховних цілях, а виховний простір треба вміти створювати.

I. Бех висуває основні вимоги до створення виховного простору [6]:

- психологізація як здатність враховувати у комплексі всі зовнішні й внутрішні впливи на дитину й одночасно творити духовно-творче розвивальне середовище, нейтралізуючи негативні з них та посилюючи позитивні;

- відкритість до соціуму, діяти у співпраці з сім'єю, громадськістю;

- залучення дітей до розв'язання суспільно значущих і особистісних життєвих проблем, формувати досвід громадянської поведінки;

- розвиток творчого потенціалу всіх суб'єктів навчально-виховного процесу;

- спонукання школярів до самостійного розв'язання власних життєвих проблем у нестабільному суспільстві;

- життєтворчість як здатність забезпечити дитині можливість облаштувати власне життя, творити колективні і міжособистісні взаємини;

- педагогічна культура вчителів і вихователів, невід'ємними особливостями якої є людяність, інтелігентність, толерантність, розуміння, здатність до взаємодії;

- педагогічний захист й підтримка дітей у розв'язанні їхніх життєвих проблем та в індивідуальному саморозвитку, забезпечення їхньої особистісної недоторканності і безпеки;

- самореалізація людини в особистісній, професійній та соціальній сферах її життєдіяльності.

Крок 1. Окреслення кола виховних проблем ЗНЗ – моментальний «знімок» життя ЗНЗ і громади, пошук відповідей на запитання «Що ми маємо?», «Де ми зараз?».

Крок 2. Аналіз проблем і причин – коли проблеми окреслено, важливо зрозуміти причини їхньої появи, для того аби ухвалені пізніше рішення усували не симптоми, а причини; пошук відповіді на запитання «Чому?».

Крок 3. Розробка проекту виховного простору – розробляється стратегічний план змін, визначаються шляхи його реалізації, тактика розв'язання проблеми, добираються технології і методи, іде пошук

ресурсів і залучення партнерів; при моделюванні виховного простору особливе значення мають діагностика середовища, його позитивного і негативного потенціалу, вивчення потреб і мотивів учасників – як групових (школи, закладу позашкільної освіти, різних центрів соціальної, психологічної допомоги, неформальних об'єднань дітей і дорослих, що перебувають в окресленому середовищі тощо), так і індивідуальних (діти, батьки, педагоги); пошук відповідей на запитання «Де ми хочемо опинитися?» і «Як?».

Крок 4. Реалізація проекту – здійснення певних дій, відстеження логіки розвитку подій і результатів, прогнозування перешкод, своєчасна корекція тактики; пошук відповіді на запитання «Що відбувається?»

Крок 5. Рефлексія – аналіз та оцінка результатів; пошук відповідей на запитання «Чи вдалося досягти очікуваних результатів?», «Чи зробили все, що мали зробити?», «Що змінилося?».

Безперечно, у кожному проекті виховного простору необхідно добирати свій варіант сполучення ефективних виховних технологій тощо. Ми наведемо приклад нашого проекту «Підготовка лідерів у системі шкільної освіти». Розробка проекту складалася з окремих послідовних кроків:

Крок 1. Створення мотиваційного середовища в навчальному закладі – формування особливого настрою всього персоналу: педагогічного, технічного, учнів та їхніх батьків щодо виховання лідерських якостей школярів є найважливішою умовою й гарантією позитивного результату запланованої діяльності.

Крок 2. Проблемний аналіз стану освітньої системи – побудова «проблемного поля» і визначення, як проблема виховання лідерських якостей школярів співвідноситься з іншими проблемами освітньої установи; які проблеми навчального закладу сприяють розв'язанню головної проблеми, і як розв'язання визначеної проблеми впливає на розв'язання інших проблем.

Вибір цього шляху обумовлює розробку проекту виховного простору «Підготовка лідерів у системі шкільної освіти», яка стає результатом модернізації управлінської діяльності через програмно-цільовий підхід.

Проект спрямований на прогнозування змін, оновлення діяльності закладу освіти та вироблення стратегії розвитку; має виразну інноваційну спрямованість, забезпечує системність процесів впровадження нововведень; працює на місію школи, створює імідж закладу.

Орієнтовна структура проекту визначає: обґрунтування проблеми; мету і завдання програми; етапи реалізації програми; заходи щодо реалізації програми; очікувані результати.

Крок 3. Формулювання цілей і визначення завдань – побудова «дерева цілей» у відповідності з «проблемним полем»; передбачає визначення пріоритетності у розв'язанні наявних проблем.

Нині вважається цілком обґрунтованою думка, що концепція цілепокладання спрямована на розв'язання актуальних проблем закладу освіти, виражає спільне прагнення та передбачає досягнення прогнозованих результатів на основі програмно-цільового підходу. Програмно-цільовий підхід як спосіб структуризації застосовується при вирішенні завдань комплексного планування й управління освітнім процесом в школі, забезпечує пріоритет першочергових цілей і завдань та досягнення максимально значущих кінцевих результатів. Реалізація стратегічної мети – виховання лідерських якостей школярів – полягає в обов'язковій її декомпозиції.

Крок 4. Складання плану дій – прогнозування й планування конкретних управлінських дій щодо реалізації цілей і завдань з визначенням терміну виконання та виконавців.

Розробка проекту має таке забезпечення:

1. Організаційне забезпечення програми – модернізація робочого навчального плану у відповідності з концептуальними завданнями закладу.

2. Нормативно-правове забезпечення програми – коректування пакета документів: концепція закладу; програма розвитку закладу; цільових програм, положень.

3. Науково-методичне забезпечення програми – теоретичне обґрунтування тематики експериментально-дослідницької роботи; створення діагностичного комплексу щодо вивчення особистісної сфери учнів; організація семінарів, педагогічних консиліумів, науково-практичних конференцій як ефективних засобів спрямування самоосвітньої діяльності педагогів на удосконалення власної експериментально-дослідницької компетентності; розробка спецкурсів, що орієнтовані на виховання лідерських якостей.

4. Матеріально-технічне забезпечення програми – вдосконалення розвитку методичного кабінету; створення кабінету медіа-засобів; розширення фонду шкільної бібліотеки, користування можливостями Internet тощо.

Крок 5. Підготовка шкільного колективу до експериментальної роботи з виховання лідерських якостей.

Діяльність з підготовки педагогів до експериментальної роботи реалізується через різноманітні сучасні форми роботи.

Систему роботи з батьками щодо виховання якостей лідера в учнів бажано висвітлювати через:

- педагогічну освіту – проведення бесід, лекцій, практичних занять тощо з проблем сучасного виховання, розвитку індивідуальності школяра;
- педагогічну діагностику – анкетування батьків з проблеми виховання лідерських якостей;
- педагогічне та психологічне консультування з проблеми виховання лідерських якостей школяра.

Проведена робота сприяє: координації дій учасників експерименту; стимулюванню інноваційної діяльності вчителів; створенню позитивного мікроклімату, необхідного для продуктивної співпраці.

Крок 6. Моніторинг проміжних результатів – збір інформації про стан та розвиток об'єктів моніторингу; передбачає визначення мети й об'єктів моніторингу, визначення критеріїв, на підставі яких буде здійснюватись визначення стану об'єкта, визначення еталонного значення критеріїв, кількісну та якісну характеристику отриманих результатів, встановлення педагогічного діагнозу.

Крок 7. Аналіз та оцінка результатів проекту «Підготовка лідерів у системі шкільної освіти» – узагальнення підсумків роботи, передбачає отримання інформації щодо результатів організації і проведення експерименту. Діяльність педагогів та керівників на цьому етапі спрямовано на оцінку результатів, отриманих за допомогою різноманітних діагностичних прийомів, співставлення отриманих результатів з цілями, побудова висновків щодо співвідношення обраної мети і завдань з отриманими результатами; визначення ефективності проведеної роботи на підставі логічного аналізу; прийняття управлінських рішень.

Отже, єдиний виховний простір є результатом успішного функціонування системи загальноосвітньої школи і одночасно він виступає необхідним ресурсом її розвитку. Для того щоб створити виховний простір, ми маємо визначити необхідні, основні його компоненти і те, що має їх зв'язувати, об'єднувати.

Література

1. Виховні системи у контексті життєтворчості особистості: практико-зорієнтований збірник / За наук. ред. І.Г. Єрмакова. – К.: ТОВ «Енергія+», 2006. – 188 с.
2. Єрмаков І. Виховання життєдіяльності: моделі виховних систем / І.Г. Єрмаков. – Харків: Основа, 2006. – 224 с.
3. Кириченко В.І., Ковганич Г.Г. Виховний простір: сутність і технологія створення // Постметодика. – 2009. – № 2 (86). – С. 7-15.
4. Мельниченко А.А. Масова культура як елемент сучасного виховного простору
5. Метаморфозы воспитания / Под общ. ред. В.И. Астаховой. – Х.: Изд-во НУА, 2004. – 276 с.
6. Основні орієнтири виховання учнів 1-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів України. Програма / за ред. І. Бега. – К., 2007.
7. Приходченко К. Роль освітньо-виховного середовища у формуванні компетентісно орієнтованої особистості учнів / К.І. Приходченко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наук. пр. – 2007. – Вип. 44. – С. 313-321.
8. Соколова Е. Гуманистические воспитательные системы вчера и сегодня (в описаниях авторов и исследователей) / Под ред. Н. Селивановой. – М.: Пед. об-во России, 1998. – 336 с.
9. Сорока Г.В. Сучасні виховні системи і технології / Г.І. Сорока. – Харків: Основа, 2003.
10. Узнадзе Д. Психология установки. – СПб.: Питер, 2001 – 416 с.

ОРГАНИЗАЦИЯ ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА ФОРМИРОВАНИЯ ЛИДЕРСКИХ КАЧЕСТВ ШКОЛЬНИКОВ

Д. В. Алфимов

В статье раскрывается процесс создания воспитательного пространства с целью развития лидерских качеств учеников в общеобразовательном учебном заведении.

Ключевые слова: воспитательное пространство, воспитательная среда, воспитательная система.

CREATION OF EDUCATIONAL SPACE FOR DEVELOPMENT OF LEADERSHIP QUALITIES OF SCHOOLCHILDREN

D.V. Alfimov

The author of the article examines the process of educational space creation with the purpose of students' leadership qualities development in general educational establishment.

Keywords: educational space, educational environment, educational system.

Алфімов Д.В. – доктор педагогічних наук, доцент кафедри управління освітою Донецького національного університету, директор Донецького бізнес-лицею (м. Донецьк, Україна)

Alfimov D.V. – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Chair of Education Management of Donets'k National University, Director of Business-Lyceum (Donets'k, Ukraine)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор А. І. Дзундза

Reviewer – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor A.I. Dzundza

УДК 378.147:004

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОНЯТТЯ «ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕРЕКЛАДАЧА»

С. М. Амеліна, Р. О. Тарасенко

Здійснено класифікацію визначень поняття інформаційної компетентності за ключовими ознаками. Проаналізовано сутність ключових ознак інформаційної компетентності. Уточнено дефініцію поняття «інформаційна компетентність» на основі інтеграції ключових компетенцій. Висвітлено особливості фахової діяльності перекладачів в аспекті використання й обробки інформації. Запропоновано авторське визначення поняття «інформаційна компетентність перекладача» з урахуванням специфіки професійної діяльності майбутніх перекладачів.

***Ключові слова:** інформаційна компетентність, компетенції, знання, уміння, інформаційно-комунікаційні технології, перекладач.*

Характерною ознакою сучасного суспільства є швидкі та глобальні зміни в усіх сферах людської діяльності. Особливо стрімкою змінюваністю відзначаються галузі, які мають визначальний вплив на розвиток економіки, політики та культури країн. Наявність таких змін вимагає застосування інновацій і в освітній галузі як головному постачальнику нової генерації фахівців, здатних реалізувати новітні технології, протистояти викликам